

Janusz Kudła

Mateusz Kopyt

Co decyduje o intencjach małych podatników w zakresie uchylania się od opodatkowania w Polsce?

Chcielibyśmy przedstawić badanie dotyczące postaw w zakresie uchylania się od opodatkowania w tak ujęciu *slope-slippery*. Analiza *slope-slippery* dotyczy alternatywy między zaufaniem a silną egzekucją prawa podatkowego jako determinantów zachowań podatników. Innymi słowy zmierza ono do weryfikacji określenia czy bardziej zaufanie do państwa, czy silna egzekucja podatkowa wpływają na intencje podatników w zakresie uchylania się od opodatkowania. Badanie to zostało przeprowadzone w formie eksperymentu na grupie 423 małych przedsiębiorców polskich za pośrednictwem zaproszeń do wypełnienia kwestionariuszy internetowych, a częściowo także w formie bez pośredniego zaproszenia przedsiębiorców. Eksperyment polegał na przedstawieniu jednego z czterech tekstów pokazujących fikcyjne państwo Varosia, w którym jest duże lub małe zaufanie do państwa, oraz silny lub słaby poziom egzekucji prawa podatkowego. Następnie zadane zostało kilkanaście pytań o intencje podatkowe, moralność podatkową a także typowe warianty oszukiwania podatkowego. Na podstawie używając analizy regresji oszacowano co wpływa na intencje w zakresie uchylania się od opodatkowania. Samo zebranie danych związane było z innym projektem badań międzynarodowych dotyczącym różnic w uchylaniu się od opodatkowania w państwach Europy środkowo-wschodniej i grupie państw rozwijających się z różnych regionów świata.

Podstawowa regresja to regresja liniowa w której zmienna zależna to intencje w zakresie uchylania się od opodatkowania *tax evasion* (suma odpowiedzi na pytania o unikanie) na szereg zmiennych takich jak: *similarity* (podobieństwo do danego kraju), *tax morale*, *voluntary compliance* (suma odpowiedzi na pytania o zaufanie do państwa), *enforced compliance* (suma odpowiedzi na pytania o sprawność państwa w wymuszaniu zapłaty podatków) i przy zmiennych kontrolnych, którymi są trzy pytania o skłonność do zapłaty podatku (*Intended_TC_1*, *Intended_TC_2*, *Intended_TC_3*), trzy pytania o znaczenie zaufania (*Check_Trust_1*, *Check_Trust_2*, *Check_Trust_3*) i trzy pytania o siłę organów skarbowych (*Check_Power_1*, *Check_Power_2*, *Check_Power_3*). Spójność odpowiedzi na te pytania wymaga by odpowiedzi były różne, czyli jedna z odpowiedzi powinna mieć niską wartość liczbową, gdy dwie inne wysoką lub na odwrót. Zapytano się także o podobieństwo fikcyjnego państwa do Polski.

Najważniejsze wnioski z modelu podstawowego

Co wyszło istotne: podobieństwo Varosii do Polski powoduje spadek skłonności do uczciwego płacenia podatków (na 5% poziomie istotności). Być może przedsiębiorcy postrzegają państwo jako nie budzące zaufania i uzasadniające nie płacenie podatków.

Czynnikiem silnie tłumaczącym deklarowane zachowania podatkowe jest moralność podatkowa (wysoka wartość tej zmiennej oznacza większą akceptację dla działań nielegalnych, oszukiwania), stąd jej pozytywny znak jest zgodny z oczekiwaniami, gdyż osoby takie są skłonne bardziej akceptować działania nielegalne.

Wysokie zaufanie zmniejsza uchylanie się od opodatkowania, natomiast wymuszone dostosowanie

do prawa podatkowego (enforced compliance) jest istotne, ale dodatnie (respondenci są skłonni płacić mniej z powodu kontroli podatkowej, ale im bardziej są skłonni tym bardziej są też skłonni oszukiwać). To dość dziwny wynik pokazujący opór podatkowy.

Zmienne intencjonalnego płacenia podatków (uczciwości) są istotne i spójne, to znaczy wpływ poszczególnych zmiennych zmienia się w zależności od sposobu postawienia pytania, a jeśli ktoś jest uczciwy, to też uczciwie płaci podatki.

Zmienne sprawdzające zaufanie i wymuszenie przestrzegania prawa są nieistotne i niespójne (respondenci nie odpowiadają w jeden sposób na pytania z danej grupy) z wyjątkiem pytanie drugiego w pierwszej grupie (W Varosii interesy nielicznych są uważane za ważniejsze niż interesy wspólnoty), ale tylko na poziomie 10% i przy pytaniu, które ma odwrotny układ treści od pytań w pobliżu. Sądzimy, że są dwie możliwości wytłumaczenia tego zjawiska. Pierwsza respondenci są nieuważni i odpowiadają według wzorca, jaki sobie wyobrażają zamiast czytać treść pytań (np. zaznaczają w kolejnych pytaniach wartość najwyższą zamiast czasami najniższą, gdy sens pytania jest odwrotny). Druga możliwość oznacza, że tak naprawdę nie ma dla nich znaczenia ani zaufanie do państwa, ani wymuszenie przestrzegania prawa.

Żadne zmienne o charakterze indywidualnym, takie jak: wiek, branża czy dochód nie są istotne. Podobnie nieistotny jest rodzaj tekstu (jednego z czterech) jaki był w danej ankiecie.

```
1 . regress taxevasion Tax_Morale Similarity_1 Similarity_2 Similarity_3 voluntar
> ycompliance enforcedcompliance Intended_TC_1 Intended_TC_2 Intended_TC_3 Ch
> eck_Trust_1 Check_Trust_2 Check_Trust_3 Check_Power_1 Check_Power_2 Check_Pow
> er_3
```

```
Source |      SS      df    MS    Number of obs =    422
-----+----- F(15, 406)    =    22.46
Model | 26847.8855    15 1789.85903  Prob > F    =    0.0000
Residual | 32353.3942   406  79.688163  R-squared    =    0.4535
-----+----- Adj R-squared =    0.4333
Total | 59201.2796   421 140.620617  Root MSE    =    8.9268
```

```
-----
taxevasion |   Coef.  Std. Err.   t  P>|t|  [95% Conf. Interval]
-----+-----
Tax_Morale |   .970117  .2392415   4.05  0.000   .4998103  1.440424
Similarity_1 | .0993022  .2809053   0.35  0.724  -.4529082  .6515126
```

```

Similarity_2 | .1076 .3201159 0.34 0.737 -.5216916 .7368917
Similarity_3 | -.6766578 .25033 -2.70 0.007 -1.168763 -.1845531
voluntaryc~e | -.2993599 .0543613 -5.51 0.000 -.4062247 -.1924952
enforcedco~e | .1078669 .0448733 2.40 0.017 .0196539 .1960799
Intended_T~1 | -.7915252 .3847538 -2.06 0.040 -1.547883 -.035167
Intended_T~2 | -1.014025 .3667791 -2.76 0.006 -1.735049 -.293002
Intended_T~3 | .6118329 .2094954 2.92 0.004 .2000018 1.023664
Check_Trus~1 | .1159265 .2621251 0.44 0.659 -.3993653 .6312183
Check_Trus~2 | .3311108 .1883483 1.76 0.080 -.0391489 .7013705
Check_Trus~3 | .0572809 .2620298 0.22 0.827 -.4578235 .5723854
Check_Powe~1 | .2012947 .3221845 0.62 0.532 -.4320634 .8346528
Check_Powe~2 | .1035394 .248316 0.42 0.677 -.3846063 .591685
Check_Powe~3 | -.5166641 .3120387 -1.66 0.099 -1.130077 .0967491
_cons | 35.96486 4.372787 8.22 0.000 27.36873 44.56099

```

```

-----
2 . regress taxevasion Tax_Morale similarity voluntarycompliance enforcedcompliance
> nce Intended_TC_1 Intended_TC_2 Intended_TC_3 Check_Trust_1 Check_Trust_2 Check_
> eck_Trust_3 Check_Power_1 Check_Power_2 Check_Power_3

```

```

Source | SS      df    MS    Number of obs = 422
-----+----- F(13, 408) = 25.31
Model | 26429.5469    13 2033.04207 Prob > F = 0.0000
Residual | 32771.7327   408 80.3228742 R-squared = 0.4464
-----+----- Adj R-squared = 0.4288
Total | 59201.2796   421 140.620617 Root MSE = 8.9623

```

```

-----
taxevasion | Coef. Std. Err. t P>|t| [95% Conf. Interval]
-----+-----

```

Tax_Morale		.9529592	.2400043	3.97	0.000	.4811598	1.424759
similarity		-.1420096	.0687187	-2.07	0.039	-.2770965	-.0069227
voluntaryc~e		-.2936567	.0545106	-5.39	0.000	-.4008133	-.1865001
enforcedco~e		.1177386	.0448277	2.63	0.009	.0296165	.2058608
Intended_T~1		-.720451	.385023	-1.87	0.062	-1.477327	.0364254
Intended_T~2		-1.029756	.367558	-2.80	0.005	-1.7523	-.3072118
Intended_T~3		.6322432	.2097887	3.01	0.003	.2198417	1.044645
Check_Trus~1		.1260683	.2625641	0.48	0.631	-.390079	.6422157
Check_Trus~2		.3264202	.1890605	1.73	0.085	-.045234	.6980744
Check_Trus~3		.1167828	.2617483	0.45	0.656	-.3977607	.6313263
Check_Powe~1		.2342821	.3229431	0.73	0.469	-.400558	.8691221
Check_Powe~2		.1243023	.2491247	0.50	0.618	-.3654259	.6140304
Check_Powe~3		-.5150781	.3125998	-1.65	0.100	-1.129585	.0994292
_cons		34.32511	4.33094	7.93	0.000	25.81137	42.83885

-----

3 . regress taxevasion Tax_Morale similarity voluntarycompliance enforcedcompliance
> nce Intended_TC_1 Intended_TC_2 Intended_TC_3 Check_Trust_1 Check_Trust_2 Check_
> eck_Trust_3 Check_Power_1 Check_Power_2 Check_Power_3 services constructions
> trade income sex1

Source		SS	df	MS	Number of obs	=	359
-----+-----				F(18, 340)	=	15.01	
Model		23222.4364	18	1290.13535	Prob > F	=	0.0000
Residual		29222.8115	340	85.9494457	R-squared	=	0.4428
-----+-----				Adj R-squared	=	0.4133	
Total		52445.2479	358	146.495106	Root MSE	=	9.2709

-----

taxevasion		Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
------------	--	-------	-----------	---	------	----------------------

```

-----+-----
Tax_Morale | .997182 .2649519 3.76 0.000 .4760306 1.518333
similarity | -.1428857 .0772618 -1.85 0.065 -.2948571 .0090857
voluntaryc~e | -.2941613 .0611933 -4.81 0.000 -.4145265 -.1737962
enforcedco~e | .0874407 .0501188 1.74 0.082 -.0111413 .1860226
Intended_T~1 | -.5025667 .4361502 -1.15 0.250 -1.360459 .3553259
Intended_T~2 | -1.222288 .4231287 -2.89 0.004 -2.054568 -.3900085
Intended_T~3 | .6829178 .2405498 2.84 0.005 .2097647 1.156071
Check_Trus~1 | .1038189 .291192 0.36 0.722 -.4689458 .6765837
Check_Trus~2 | .3543741 .2127305 1.67 0.097 -.0640594 .7728076
Check_Trus~3 | .1992589 .2896518 0.69 0.492 -.3704762 .768994
Check_Powe~1 | .6017852 .3753377 1.60 0.110 -.1364912 1.340061
Check_Powe~2 | .2552815 .277922 0.92 0.359 -.2913816 .8019446
Check_Powe~3 | -.7247741 .3553954 -2.04 0.042 -1.423825 -.0257235
services | -3.14072 5.520241 -0.57 0.570 -13.99884 7.717406
constructi~s | -4.194777 5.701035 -0.74 0.462 -15.40852 7.018964
trade | -1.963933 5.717909 -0.34 0.731 -13.21086 9.282998
income | 5.33e-07 1.28e-06 0.42 0.678 -1.99e-06 3.06e-06
sex1 | 1.606202 1.134049 1.42 0.158 -.6244338 3.836838
_cons | 34.99193 7.465222 4.69 0.000 20.30809 49.67576
-----

```

```

4 . regress taxevasion Tax_Morale similarity voluntarycompliance enforcedcompliance
> Intended_TC_1 Intended_TC_2 Intended_TC_3 Check_Trust_1 Check_Trust_2 Check_Trust_3
> Check_Power_1 Check_Power_2 Check_Power_3 Varosiatype123 C D

```

```

Source |      SS      df    MS    Number of obs =    422
-----+----- F(16, 405) =    20.92
Model | 26787.498    16 1674.21862 Prob > F    = 0.0000
Residual | 32413.7816   405 80.0340287 R-squared    = 0.4525

```

-----+----- Adj R-squared = 0.4309
 Total | 59201.2796 421 140.620617 Root MSE = 8.9462

-----

taxevasion	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
Tax_Morale	.9765612	.2402664	4.06	0.000	.5042362	1.448886
similarity	-.1619261	.0713951	-2.27	0.024	-.3022773	-.0215749
voluntaryc~e	-.2878383	.0550969	-5.22	0.000	-.3961499	-.1795267
enforcedco~e	.114836	.0450679	2.55	0.011	.0262398	.2034323
Intended_T~1	-.6889566	.3861267	-1.78	0.075	-1.448019	.0701061
Intended_T~2	-1.047294	.3676814	-2.85	0.005	-1.770097	-.3244921
Intended_T~3	.6307729	.2100306	3.00	0.003	.2178866	1.043659
Check_Trus~1	.1853197	.271559	0.68	0.495	-.3485215	.7191608
Check_Trus~2	.3097796	.1907558	1.62	0.105	-.0652155	.6847747
Check_Trus~3	.2095051	.2692915	0.78	0.437	-.3198786	.7388888
Check_Powe~1	.119243	.3382929	0.35	0.725	-.5457862	.7842723
Check_Powe~2	.2052026	.2536923	0.81	0.419	-.2935156	.7039208
Check_Powe~3	-.6237475	.3196225	-1.95	0.052	-1.252074	.0045787
Varosiat~123	-.6404881	2.107397	-0.30	0.761	-4.783291	3.502315
C	.2609391	1.7839	0.15	0.884	-3.24592	3.767798
D	-3.013219	1.837929	-1.64	0.102	-6.626291	.5998535
_cons	35.35488	4.61018	7.67	0.000	26.29201	44.41776

-----

5 . regress taxevasion Tax_Morale similarity voluntarycomplanace enforcedcomplia
 > nnce Intended_TC_1 Intended_TC_2 Intended_TC_3 Check_Trust_1 Check_Trust_2 Ch
 > eck_Trust_3 Check_Power_1 Check_Power_2 Check_Power_3 E C D

Source | SS df MS Number of obs = 422

```

-----+----- F(16, 405) = 20.92
Model | 26787.498    16 1674.21862 Prob > F    = 0.0000
Residual | 32413.7816   405 80.0340287 R-squared   = 0.4525
-----+----- Adj R-squared = 0.4309
Total | 59201.2796   421 140.620617 Root MSE    = 8.9462

```

```

-----
taxevasion |   Coef.  Std. Err.   t  P>|t|  [95% Conf. Interval]
-----+-----
Tax_Morale | .9765612 .2402664   4.06 0.000   .5042362  1.448886
similarity | -.1619261 .0713951  -2.27 0.024  -.3022773  -.0215749
voluntaryc~e | -.2878383 .0550969  -5.22 0.000  -.3961499  -.1795267
enforcedco~e | .114836 .0450679   2.55 0.011   .0262398  .2034323
Intended_T~1 | -.6889566 .3861267  -1.78 0.075  -1.448019  .0701061
Intended_T~2 | -1.047294 .3676814  -2.85 0.005  -1.770097  -.3244921
Intended_T~3 | .6307729 .2100306   3.00 0.003   .2178866  1.043659
Check_Trus~1 | .1853197 .271559   0.68 0.495  -.3485215  .7191608
Check_Trus~2 | .3097796 .1907558   1.62 0.105  -.0652155  .6847747
Check_Trus~3 | .2095051 .2692915   0.78 0.437  -.3198786  .7388888
Check_Powe~1 | .119243 .3382929   0.35 0.725  -.5457862  .7842723
Check_Powe~2 | .2052026 .2536923   0.81 0.419  -.2935156  .7039208
Check_Powe~3 | -.6237475 .3196225  -1.95 0.052  -1.252074  .0045787
E | .6404881 2.107397   0.30 0.761  -3.502315  4.783291
C | .9014272 1.841539   0.49 0.625  -2.718742  4.521596
D | -2.372731 1.456447  -1.63 0.104  -5.235871  .4904096
_cons | 34.7144 4.367524   7.95 0.000  26.12855  43.30024
-----

```